

Insyn bakom järnridån

Det nyligen startade internationella pressinstitutet i Zürich — understött av tidningar inom hela den demokratiska världen — har publicerat en undersökning om pressens möjligheter att erhålla nyheter från Ryssland ("The News from Russia"). Det mesta av vad som meddelas i den lilla skriften visste man väl förut, men en sammanfattande och dokumenterad redogörelse som den nu givna är klagörande och värdefull. Källmaterialet har främst bestått i upplysningar från korrespondenter som arbetat i Moskva och andra tidningsmän som särskilt studerat tyska frågor.

För närvarande (oktober 1952) arbetar blott sex icke-kommunistiska utländska korrespondenter i Moskva. En enda representerar en enskild tidning, New York Times. De övriga är anställda av internationella byråer, två av Associated Press och en av vardera United Press, Reuters och Agence France-Press. Delvis beror detta på att korrespondenter inte släpps in; Dagens Nyheter begärde för sex år sedan tillstånd att skicka en medarbetare till Moskva, men något svar på denna framställning har aldrig erhållits. Än viktigare är sannolikt att korrespondenternas verksamhet är så kringskuren att flertalet tidningar och byråer anser det meningslöst med denna väldiga kostnad (nu beräknad till över 150.000 kr. om året). Begränsningen av korrespondenternas möjligheter har alltid varit betydande, men efter kriget har den skärpts till ytterlighet. Det är tillräckligt att nämna några av de viktiga föreskrifterna, utfärdade efter 1945, för att klargöra läget.

En korrespondent får inte telefonera till en plats utomlands utan att hans meddelanden godkännts av censuren. Radioutsändningar från korrespondenter är förbjudna. 1947 års spionerilag gör det straffbart att beröra en mängd skiftande ekonomiska och kulturella frågor — och naturligtvis militära — och det är därför förenat med risk att bli häktad för spioneri om man över huvud går in på sådant. Ryska medborgare är sedan januari 1948 förbjudna att ha något att göra med främlingar

utan officiellt tillstånd. Korrespondenternas rörelsefrihet är starkt beskuren; en stor del av staden Moskva är stängd för dem, och utanför Moskva får de blott resa fyra mil med begagnande av ett fåtal särskilt anvisade vägar. De är lika väl inburade som diplomaterna och förblir därför lika okunniga som dessa. Vad de har att berättat då de kommer ut ur burenen blir främst hur effektivt de varit inspärrade, vilka svårigheter de haft och hur litet de i övrigt fått lära. Att känna ryskt liv, ryssarnas åsikter och reaktioner blir praktiskt taget omöjligt; inte ens de samtal med chaufförer och kypare som i andra länder är resenärernas alltför belåtet anammade källmaterial blir här möjliga; ett ord i förbigående från ett hembiträde eller en berusad ämbetsman blir, som vi alla observerat, något väsentligt i både offentliga och privata skildringar från Ryssland. Ett undantag utgör naturligtvis de på ryska statens bekostnad kringskickade medlöparna; de blir inte bättre informerade, tvärtom, men de får åtminstone tala med folk, visserligen endast för att proppas fulla med propaganda.

Korrespondenterna är vidare beroende av censuren. Detta innebär dels ständiga dröjsmål och trakasserier, dels att de inte ens får tala om det lilla de vet för sina uppdragsgivare. Meddelanden som kan verka oförmånliga för Ryssland undertrycks, även om de bygger på personliga iakttagelser eller studier av den ryska pressen. Inga detaljer får ges om priser eller löner. Trotskijs namn får inte förekomma, ett omnämnande av Stalin leder till att censuren tar sig långa funderingar. En korrespondent som beskrev en lantlig scen utanför Moskva och talade om att slädarna drogs av "lurviga" hästar fick attributet "lurviga" struket; det uppfattades som något kritiskt. Till det komiska hör att man inte heller får nämna censuren; den förekommer nämligen inte officiellt — utom i form av rådgivning — lika litet som hemlig polis, åsiktsförföljelse eller diktatur.

Resultatet av allt detta blir, såsom betonas i "The News from

Russia", att upplysningar om det samtida Ryssland — i den mån de över huvud är tillgängliga — måste vinnas på annat sätt än i fråga om andra länder. Genom direkta iakttagelser, samtal och förfrågningar är inte mycket att hämta. Den ryska pressen och andra statliga publikationer ger en del, annat kan läras genom flyktningar från Ryssland och folk i satellitstaterna och gränszonerna. Att begära eller räkna med att järnridån skulle dras upp är meningslöst. Så mycket vet vi om Ryssland att vi inser motiven till att ridån bevaras och stärkes: ryssarna själva skall hållas i den okunnet som är den ovillkorliga lydandens första förutsättning, och utlänningarna kan inte ges tillfälle att observera och rapportera det ohyggliga som sker.